

ARKEOLOGISK SCHAKTÖVERVAKNING

Ledningsdragnig väst om Inglingehög

Boplatslämningar invid RAÄ 1
samt inom del av RAÄ 146:1
Ingelstad 10:24
Östra Torsås socken
Växjö kommun
Småland

SVERIGES GLASMUSEUM

Johan Åstrand
SMÅLANDSMUSEUM
RAPPORT 2005:22

ARKEOLOGISK SCHAKTÖVERVAKNING

Ledningsdragning väst om Inglingeög

Boplatslämningar invid RAÄ 1
samt inom del av RAÄ 146:1
Ingelstad 10:24
Östra Torsås socken
Växjö kommun
Småland

Johan Åstrand
SMÅLANDS MUSEUM
RAPPORT 2005:22

© 2005 SMÅLANDS MUSEUM
VÄXJÖ 2005
ISSN1403-2902
PRODUKTION OCH DISTRIBUTION:
Smålands museum, Box 102, 351 04 Växjö
ALLMÄNT KARTMATERIAL: Medgivande 507-98-29

SAMMANFATTNING

I samband med en ledningsdragning för fjärrvärme till Naturbruksgymnasiet i Ingelstad utfördes en schaktningsövervakning av Smålands museum. Schaktövervakningen berörde en sträcka där ledningen skulle dras strax väster om gravfältet vid Inglingehög, RAÄ 1 i Östra Torsås socken.

Ledningsdragningen skulle enligt tidigare tillstånd från Länsstyrelsen utföras utan antikvarisk åtgärd. Behovet av en schaktövervakning påtalades dock av Smålands museum och Länsstyrelsen beslöt därefter att en sådan skulle utföras. Länsstyrelsen stod själv för kostnaden för schaktövervakningen.

Schaktövervakningen utfördes längs en 225 m lång sträcka från Stenslandavägen i söder till Naturbruksgymnasiets ekonomibygnader i nordväst. Schaktet hade en bredd av 3-3,5 m och ett minsta djup av 0,6 m. Vid schaktningsövervakningen påträffades tjugo boplatsanläggningar varav fyra var härdar, fyra nedgrävningar och övriga var stolphål. Minst fyra av stolphålen har ingått i en huskonstruktion, troligen ett långhus. Stolphålen förekom främst i det nordöstra partiet av ledningssträckningen och man kan anta att detta område utgör ett husområde i en förhistorisk boplats. Schaktets nordvästra del gick igenom en del av den äldre bytomten RAÄ 146:1. En härd och ett stolphål påträffades inom denna del men däremot inte några bebyggelse lämningar. Några lämningar efter överplöjda gravar hittades inte. Det fanns inte heller några spår efter en fortsättning av den äldre vägen RAÄ 53, den så kallade Kungsvägen, som det finns ett avsnitt bevarat av i sänkan väster om det aktuella området.

Under de senaste tio åren har kunskapen om de förhistoriska boplatsernas läge i landskapet väsentligt förbättrats i Kronobergs län. I det aktuella fallet tydde såväl topografiskt läge som fornlämningsbild på att en boplats kunde finnas i området. En slutsats av ärendet kan därför vara att det är väsentligt att använda aktuell arkeologisk kunskap i den antikvariska handläggningen.

Fig 1: Den schaktövervakade delen av ledningsdragningen sträckte sig från Stenslandavägen, till höger i bild och fram till Naturbruksgymnasiets ekonomibygnader, strax utanför bild till vänster. Foto från SV.

Fig 2: Utdrag ur Fastighetskartan med den schaktningsövervakade ledningssträckan markerad.

BAKGRUND

VEAB genomför en utbyggnad av fjärrvärmenätet i Ingelstad vilket även omfattar en ledningsdragning fram till Ingelstads Naturbruksgymnasium. En fjärrvärmeledning kommer att gå från Stenslandavägen över sluttningen väster om gravfältet vid Inglingehög, RAÄ 1, och ansluta till Naturbruksgymnasiet.

Länsstyrelsen fattade, efter en ändring av ett tidigare förslag, ett beslut 2005-02-08 som tillät denna sträckning. I området finns några av de spridda gårdstomterna till Ingelstad by såsom det framgår av den äldsta lantmäterikartan från sent 1700-tal. Den aktuella ledningen skulle gå söder om, och utanför, den gamla tomten för Backagård, RAÄ 146:3, men tillåtas gå igenom den norra delen av gårdstomterna för Hulagård, Bosagård och Postgård, RAÄ 146:1. Någon antikvarisk åtgärd i samband med ledningsdragningen föreslogs inte eftersom ingreppet i RAÄ 146:1 ansågs var begränsat.

Då ledningssträckan var utstakad inför schaktarbetet noterades detta av Smålands museum, som i telefonkontakt med Länsstyrelsen 2005-03-09 framförde att man ansåg att det fanns risk för att schaktarbetet skulle komma att beröra under mark dolda fornlämningar. Man framhöll att såväl det topografiska läget som närheten till gravfält och bytomt indikerade att det kunde finnas förhistoriska boplatzlämningar bevarade under mark. Eftersom ledningsträckningen låg nära gravfältet vid Inglingehög ansåg Smålands museum även att det kunde finnas risk att lämningar efter överplöjda gravar kunde beröras. I sänkan väster om ledningssträckningen finns en äldre vägbank med okänd ålder, den så kallade Kungsvägen, RAÄ 53. Ledningssträckningen skulle även kunna beröra en tänkt fortsättning av denna väg.

Efter samråd med VEAB beslöt Länsstyrelsen 2005-03-14 att en schaktövervakning skulle utföras av Smålands museum och att en enkel dokumentation skulle göras av eventuella lämningar. Schaktningsövervakningen bekostades av Länsstyrelsen. Övervakningen med efterföljande dokumentationsarbete utfördes 2005-03-15 till 2005-03-16. Arbetet utfördes av Johan Åstrand.

Inglingehög och det omgivande gravfältet ligger på krönet av ett långsträckt höjddparti som ligger i nordsydlig riktning. Ledningssträckningen gick, som tidigare nämnts, längs höjdd partiets västra sida som idag är hagmark men som tidigare varit åker. I jämnhöjd med Inglingehög svängde sträckningen rakt västerut och gick ned mot den södra änden av Naturbruksgymnasiets ekonomibyggnader. Den sistnämnda delen av sträckan låg i sluttningen ned mot svackan väster om höjddpartiet. Åkermarkens begränsning åt väster var här markerad med en tydlig terrasskant. Det lägre partiet väster om terrasskanten utgjordes av äldre betes- eller ängsmark som inte var stenröjd och inte heller tidigare varit upplöjd. Strax under grästorven fanns här berg i dagen längs långa partier av sträckningen.

Fig. 3: Ledningsdragningen vid avsnittet närmast väster om gravfältet vid Inglingeög.

METOD OCH TILLVÄGAGÅNGSSÄTT

Enligt Länsstyrelsens önskemål skulle schaktningsövervakningen få ta maximalt två dagar att utföra. Dokumentation av eventuella lämningar skulle vara enkel och översiktlig och göras manuellt. Rapporteringen skulle vara enkel och utan bakgrundsteckning. Medel för C14-dateringar ingick inte uppdraget men kolprov skulle tas till vara för eventuella framtida analyser. Arbetet har utförts enligt dessa angivelser och eftersom boplatslämningar påträffades har rapporttiden utnyttjats i sin helhet.

Vid schaktningsarbetet togs först matjorden bort med en planskopa och därefter gjordes djupgrävning med en smalare schaktskopa. För att effektivisera schaktningsövervakningen togs först matjordslagret bort längs hela sträckningen och de anläggningar som då framkom märktes ut. Den schaktningsövervakade sträckan hade en längd av 225 m. Schaktet hade en bredd av 3-3,5 m vilket var den nödvändiga arbetsbredden för ledningsarbetet. Schaktbredden kan dock jämföras med den i beslutet angivna bredden av en skopbredd. Den berörda ytan hade därför en storlek av över 700 m². Matjordsavbaningen tog 8 timmar i anspråk, det vill säga halva fälttiden. Avbaningstempot var förhållandevis högt. Detta var nödvändigt för att hinna utföra arbetet men det gav begränsat med tid för handrensning. Eftersom det hade fallit nysnö under natten fanns det inte heller möjlighet att efterkontrollera schakten följande dag. Det är därför möjligt att vissa anläggningar kan ha undgått upptäckt.

Efter matjordsavbaningen undersöktes de påträffade anläggningarna. De flesta anläggningar snittades och dokumenterades i profil genom handritning i skala 1:20. Anläggningarnas läge ritades in översiktligt i skala 1:100 på schaktplaner. Mätningar gjordes manuellt med måttband längs med schaktet och schaktet mätts sedan in utifrån fasta punkter i terrängen. Inmätningarna av

anläggningarna är därför ungefärliga och inte utförda med en precision som motsvarar normal fältarkeologisk standard.

RESULTAT

Övergripande resultat

Vid schaktningsövervakningen påträffades 20 anläggningar i form av stolphål, härdar och nedgrävningar. Huvuddelen av dessa bör höra ihop med en förhistorisk boplatz som utgör en fornlämning. Två av de påträffade boplatzlämningarna låg inom gränsen för den äldre bytomten RAÄ 146:1. Ytterligare lämningar kunde inte iaktas inom den del av schakten som gick inom den äldre bytomten. Området närmast gravfältet var hårt plöjt och det påträffades inte några spår efter överplöjda gravar. Det fanns inte heller några spår efter en eventuell fortsättning av den äldre väg, Kungsvägen (RAÄ 53) som bitvis finns bevarad i form av en vägbank i sänkan väster om gravfältet.

Boplatzlämningar

Vid schaktningen påträffades 20 anläggningar som bedömdes kunna vara boplatzlämningar (se anläggningsbeskrivning). Av dessa var fyra nedgrävningar, fyra härdar och tolv stolphål. Spridningen för de olika anläggningstyperna skilde sig något åt i och med att stolphål främst förekom i schaktets norra del medan nedgrävningarna främst fanns i den södra.

Fyra likartade stolphål låg intill varandra i områdets norra del, A9-A12. De hade ett inbördes avstånd av ca 2 m och bör ha ingått i samma konstruktion. Strax norr om dessa fanns två grundare stolphålsbottnar som eventuellt kan ha ingått i samma konstruktion, A13 och A14. Stolphålen hör troligen till ett långhus men det är utifrån den begränsade ytan svårt att avgöra huslämningens orientering. Om A13 och A14 har ingått i huset har det legat i nordsydlig riktning. Några säkra typologiska särdrag går inte att särskilja utifrån de frilagda delarna av huslämningen. Eftersom huvuddelen av stolphålen påträffades i ledningsschaktets nordöstra del förefaller det rimligt att denna yta har ingått i ett husområde. Vad koncentrationen av nedgrävningar längs schaktets södra del innebär är svårare att avgöra.

Fig. 4: Stolphålen A9-A12, troligen del av ett långhus.

Fig. 5: Den välbevarade härden A18 påträffades under en åkerterrass.

Några fynd påträffades inte med undantag av stolphålet A20 som innehöll bitar av slagg. För eventuella framtida analyser togs kolprov från de påträffade härdarna. För en eventuell datering av huskonstruktionen togs ett jordprov från stolphålet A9. Jordprovet är avsett för eventuell flotering för att få fram daterbart makrofossilt material.

Odlingslämningar

Vid den nämnda terrasskanten, som markerade övergången mellan den tidigare åkermarken och det lägre området i väster, hade matjordslagret en tjocklek av 0,6-1,0 m. Den undre delen av detta lager bestod av ett 0,3-0,5 m tjockt äldre, mörkare odlingslager. Själva terrasskanten var uppbyggd av 0,5-1,0 m stora stenar. Dessa var lagda ovanpå det mörkare odlingslagret och terrassen gav ett sent intryck. Närmast öster om terrassen fanns ett parti med odlingssten av mindre dimensioner, 0,3-0,5 m, upplagda kring markfasta stenar. Det mörkare odlingslagret överlagrade eller anslöt till dessa röjningsstenar. Detta föreföll alltså som detta var spår efter en tidigare stenröjning medan terrasserings föreföll vara spår efter en sen utformning av odlingslandskapet.

Lämningar inom RAÄ 146:1

Schaktningsövervakning utfördes även inom den av ledningssträckningen som låg inom begränsningen för RAÄ 146:1. Detta parti sträckte sig från Naturbruksgymnasiets ekonomibyggnader och fram till strax innan terrasserings och övergången till den före detta åkermarken. Inom en stor del av denna detta avsnitt fanns berg direkt under grästoven. Två anläggningar, påträffades som låg inom RAÄ 146:1. Det ena var en härd A19 och det andra ett stolphål, A20. Det sistnämnda hade en sotig fyllning och innehöll bitar av slagg. Spår efter några bebyggelse lämningar påträffades inte. Det övre jordlagret var bitvis sotigt och på några ställen påträffades yngre rödgods.

Bevarandeförhållanden

Bevarandeförhållandena längs med ledningssträckningen skiftade beroende på matjordslagrets tjocklek. Längst i söder var matjordslagret förhållandevis tjockt, 0,4-0,6 m. Längs de högre belägna partier, som omfattade större delen av sträckningen, hade matjordslagret en tjocklek av 0,2-0,3 m. Av de två härdar som påträffades i den övre delen av området, A6 och A8, var endast botten bevarade. Även stolphålen var grunda med ett djup av enbart 0,10-0,15 m. Bortodlingen inom den högre delen av området förefaller alltså ha varit relativt kraftig. De högre belägna partierna var även väl stenröjda. I den nordvästra delen av schaktet, som omfattade slutningen ned mot Naturbruksgymnasiet, ökade tjockleken på matjordslagret kraftigt. De anläggningar som påträffades i denna del av sträckningen var mer välbevarade. Som exempel kan nämnas härden A18 som bevarats under terrasskanten och som hade en närmast intakt skärvstenspackning. Bevarandeförhållandena var alltså goda i schaktets nordvästra del.

Fig 6: Schaktet genom terrasskanten vid åkermarkens begränsning åt väster. Foto från V.

SLUTORD

Boplatslämningarna som påträffades vid schaktningsövervakningen bör höra till en förhistorisk boplats och utgör därigenom en fornlämning. Boplatsen är av arkeologiskt intresse i synnerhet som storhögen Inglingeög pekar på att platsen haft central betydelse i Varend under någon del av yngre järnålder.

Kunskapen från de senaste tio årens boplatsundersökningar i Kronobergs län gör att vi idag vet betydligt mer än tidigare om de förhistoriska boplatsernas lägen i landskapet. Det finns därigenom bättre möjligheter att skydda dessa fornlämningar från ingrepp. Det är därför viktigt att denna kunskap finns med i den antikvariska handläggningen vid exploateringsprojekt av det slag som fjärrvärmeledningen vid Inglingeög är ett exempel på.

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsens diariernr:	431-658-05
Smålands museums diariernr:	110-2005-00160
Landskap:	Småland
Län:	Kronoberg
Kommun:	Växjö
Socken:	Östra Torsås
RAÄnr:	RAÄ 1 (intilliggande) RAÄ 146:1 (del av)
Fastighet:	Ingelstad 10:24
Topografisk karta:	Tingsryd 4E NO
Ekonomisk karta:	Östra Torsås 4E8j
Inmätning:	Manuellt utförd ifrån synliga kartobjekt, mätningar inlagda på Fastighetskartan
Undersökningstyp:	Schaktövervakning
Orsak till undersökningen:	Fjärrvärmeledning
Fornlämningstyp:	Boplats
Uppdragsgivare:	Länsstyrelsen
Ansvarig institution:	Smålands museum
Fältarbetsperiod:	15/3-16/3 2005 (16 fälttimmar)
Personal:	Johan Åstrand

Fältarbetshandlingar förvaras i Smålands museums kulturmiljöavdelnings arkiv.
Tillvaratagna kolprov och jordprov förvaras hos Smålands museum.

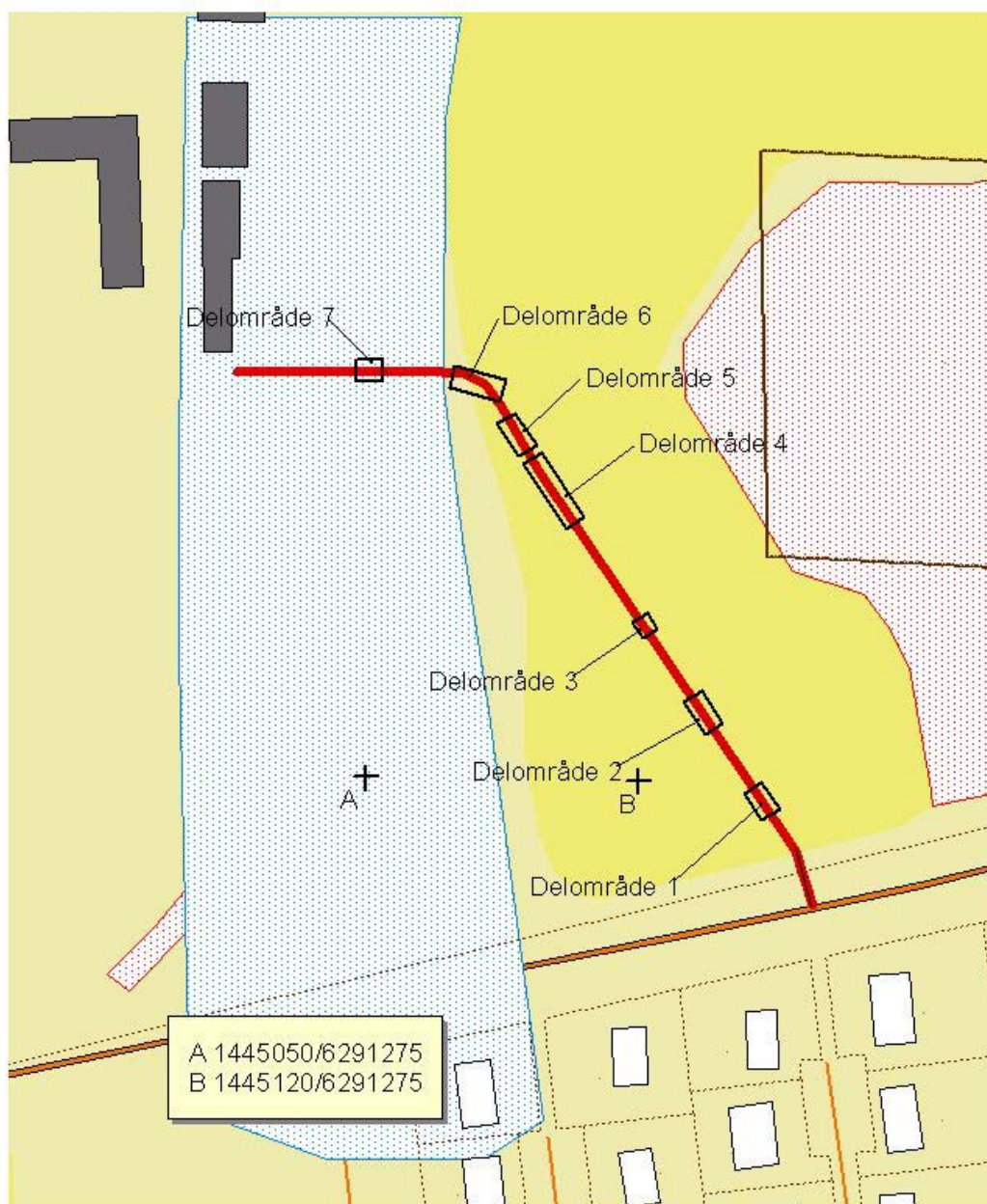

Fig 7: Plan med de olika delområden markerade som återfinns som schaktplaner fig. 8-14. På följande anläggningsplaner finns avstånd angivet antingen till nollpunkt på Stenslandavägen, (i syftning längs schaktets raka parti i NV-SO) eller angivet räknat från huslivet på ekonomibyggnadernas östra sida vid Naturbruksgymnasiet.

ANLÄGGNINGSLISTA

Anl nr	Anl. Typ	I plan (m)	I profil, form, djup i m	Fyllning
A1	Nedgrävning	0,6x0,4	Raka, rundade sidor, djupare i Ö, 0,20	Mörkt gråbrun humös silt med inslag av kol och skärersten
A2	Stolphål	0,2	Rundad, 0,12	Mörkt gråbrun humös silt med inslag av kol.
A3	Nedgrävning	1,5x0,7	Flack, 0,15. 1/4 grävd	Mörkt gråbrun humös silt sotig med ljusare linser
A4	Nedgrävning	0,6x0,4	Rundad, 0,15	Mörkt gråbrun humös silt med inslag av kol, något osäker
A5	Nedgrävning	0,9x0,7	Flack, 0,16	Mörkt gråbrun humös silt, inslag av kol och sten
A6	Härdbotten	1,0x0,6	Ej snittad	Kol, sot, eldpåverkat underlag, kolprov taget i ytan
A7	Stolphål	0,35x0,3	Raka sidor, plan botten, 0,14	Mörkt gråbrun humös silt, inslag av kol och sten
A8	Härdbotten	0,6x0,4	Ej snittad, grund	Kol, sot, eldpåverkat underlag, kolprov taget i ytan
A9	Stolphål	0,3	Raka sidor, plan botten, 0,12	Mörkt gråbrun humös silt med inslag av kol.
A10	Stolphål	0,3x0,25	Raka sidor, plan botten, 0,10	Mörkt gråbrun humös silt med inslag av kol.
A11	Stolphål	0,4x0,3	Rundade sidor, något utdragen i V, 0,10	Mörkt gråbrun humös silt med inslag av kol.
A12	Stolphål	0,3	Raka sidor, plan botten, 0,12	Mörkt gråbrun humös silt med inslag av kol.
A13	Stolphål	0,25x0,20	Rundad stolphålsbotten, 0,07	Mörkt gråbrun humös silt med inslag av kol.
A14	Stolphål	0,3x25	Rundad stolphålsbotten, 0,06	Mörkt gråbrun humös silt med inslag av kol.
A15	Stolphål	0,25x0,2	Rundade sidor, 0,10	Mörkt gråbrun humös silt med inslag av kol.
A16	Stolphål	0,35x0,3	Rundade sidor, stenskoning, 0,12	Mörkt gråbrun humös silt med inslag av kol, skärersten och skörbränd sten.
A17	Stolphål	0,3	En rak, en rundad sida, plan botten, 0,12	Mörkt gråbrun humös silt med inslag av kol.
A18	Härd	1,5x1,1 i schakt	Ej snittad, grund vid provstick 0,05	Tät skärvestenspackning, kol och sot, kolprov från under stenpackning
A19	Härd	0,6x0,7	Ej snittad, grund vid provstick 0,05	Skärersten och kol i ytan, kolprov från under stenpackning
A20	Stolphål	0,35x0,3	Rundad, 0,10	Svart, sotig humös silt med inslag av kol. Fynd av slagg

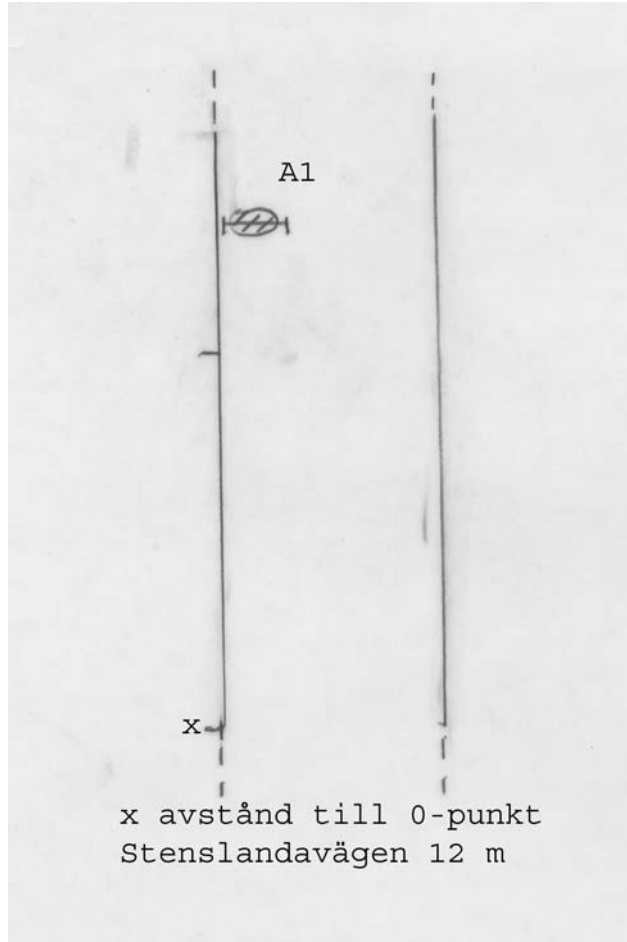

Fig. 8: anläggningsplan delområde 1. Skala 1:100.

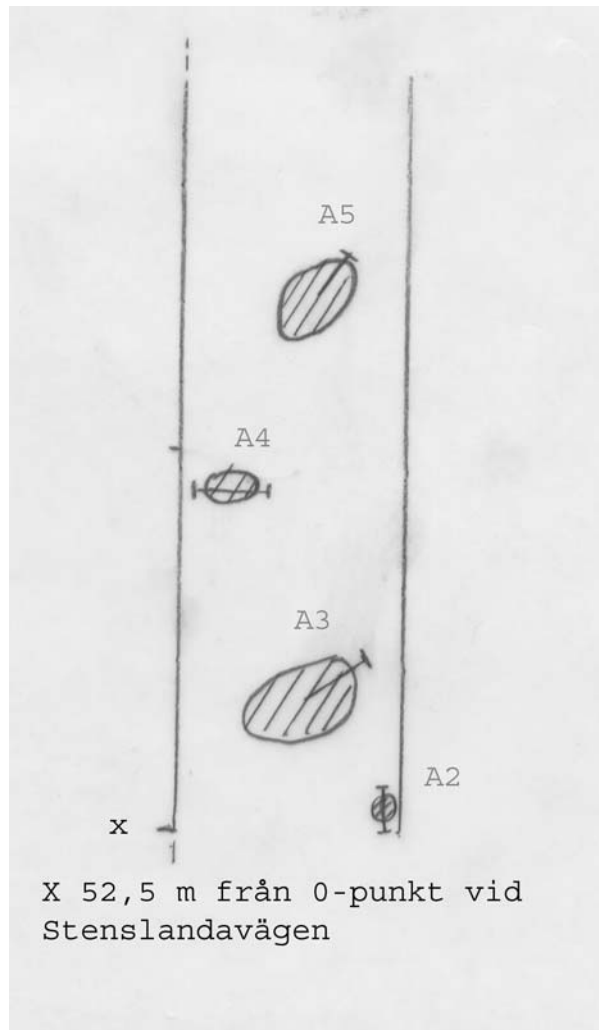

Fig 9: anläggningsplan delområde 2. Skala 1:100.

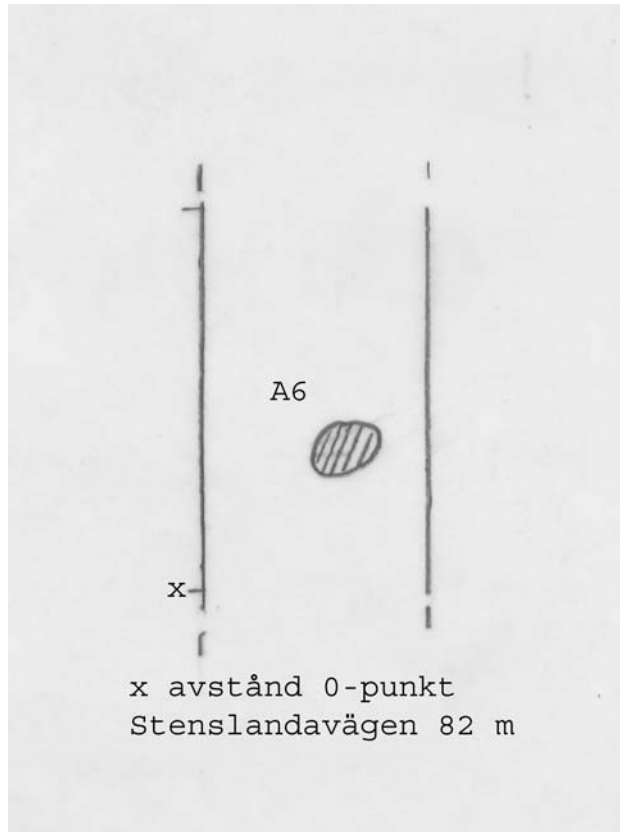

Fig 10: anläggningsplan delområde 3. Skala 1:100.

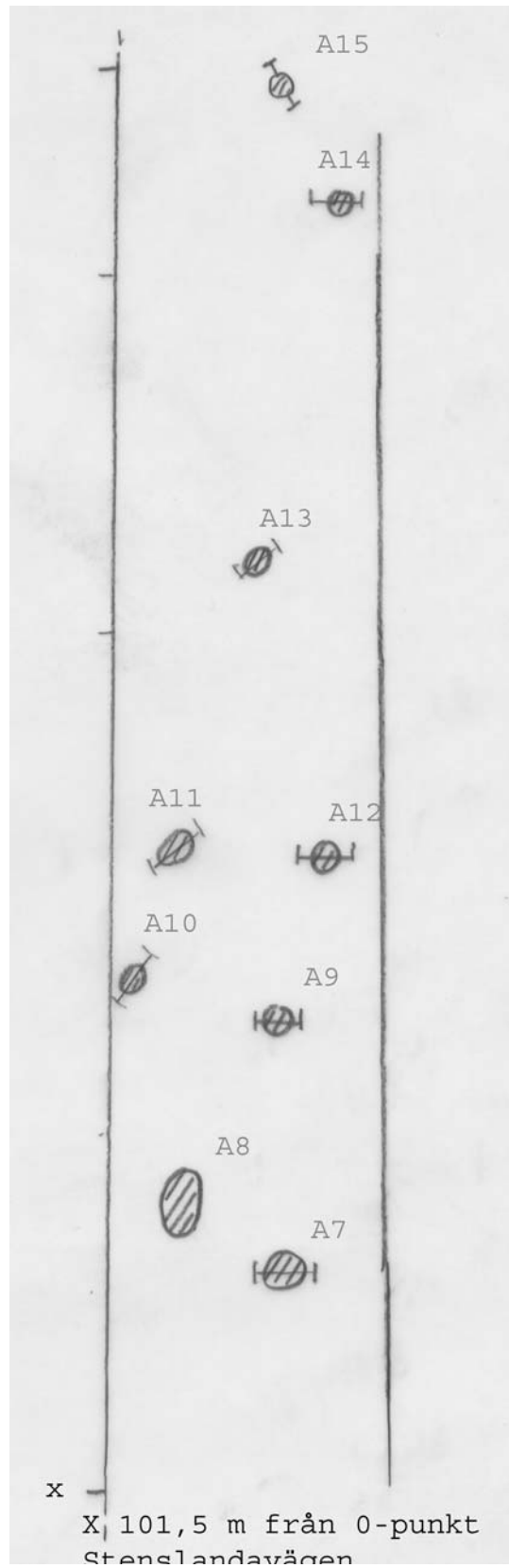

Fig. 11: anläggningsplan delområde 4. Skala 1:100.

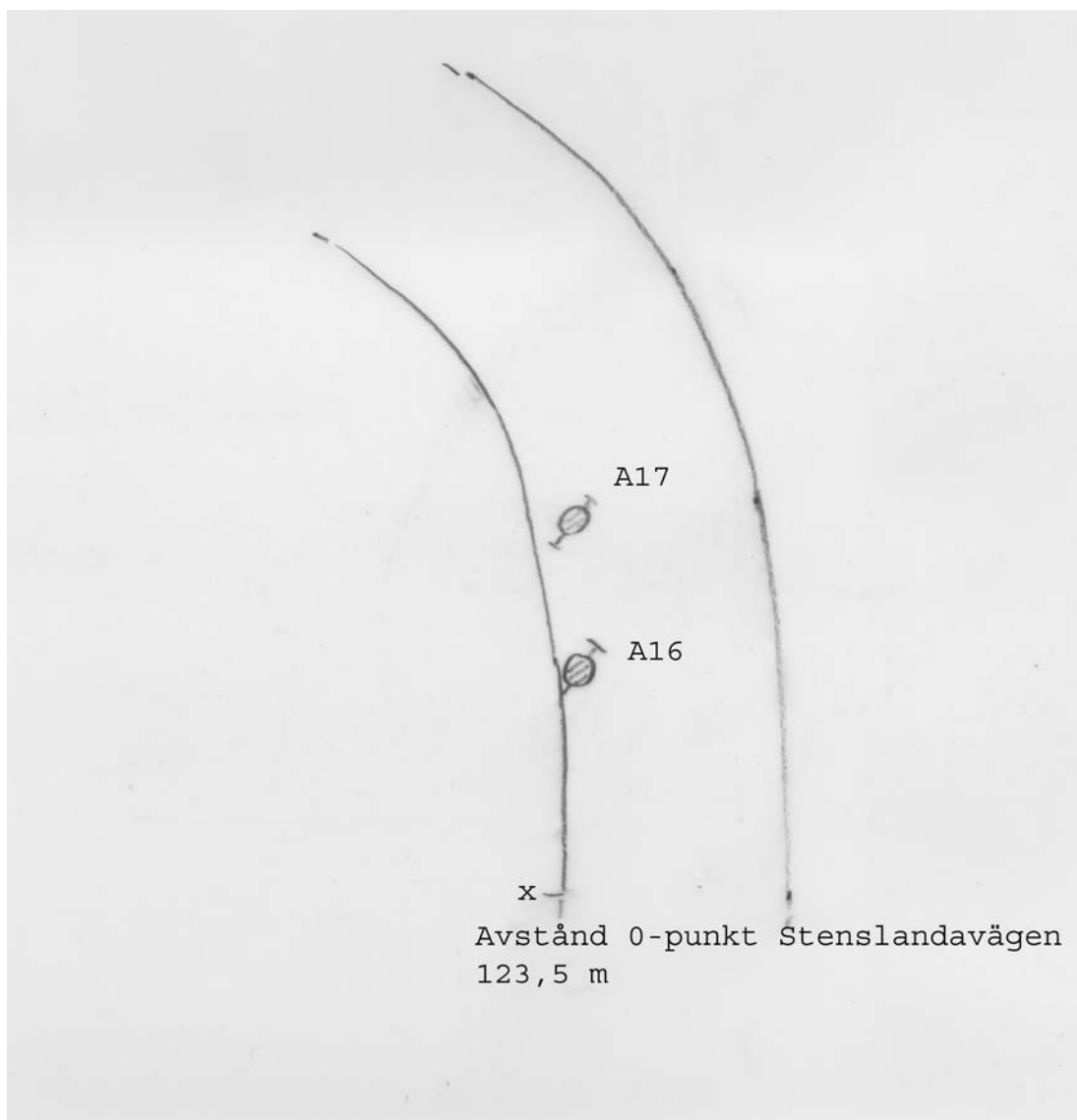

Fig 12: anläggningsplan delområde 5. Skala 1:100.

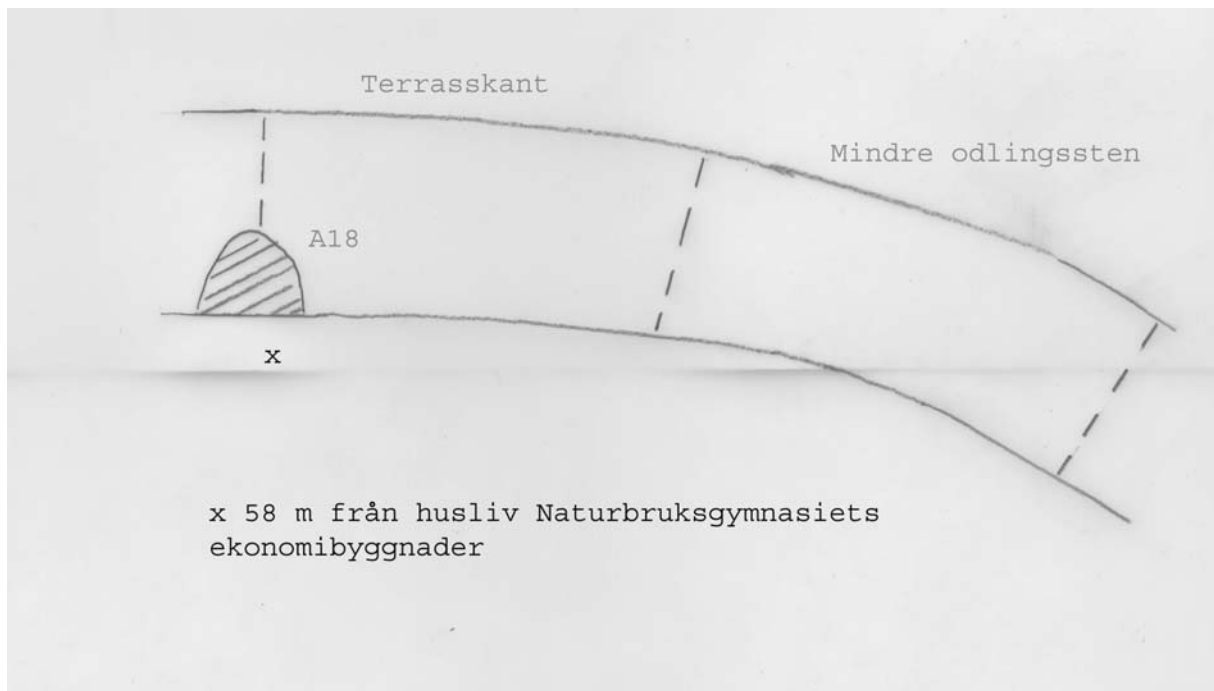

Fig 13: anläggningsplan delområde 6. Skala 1:100.

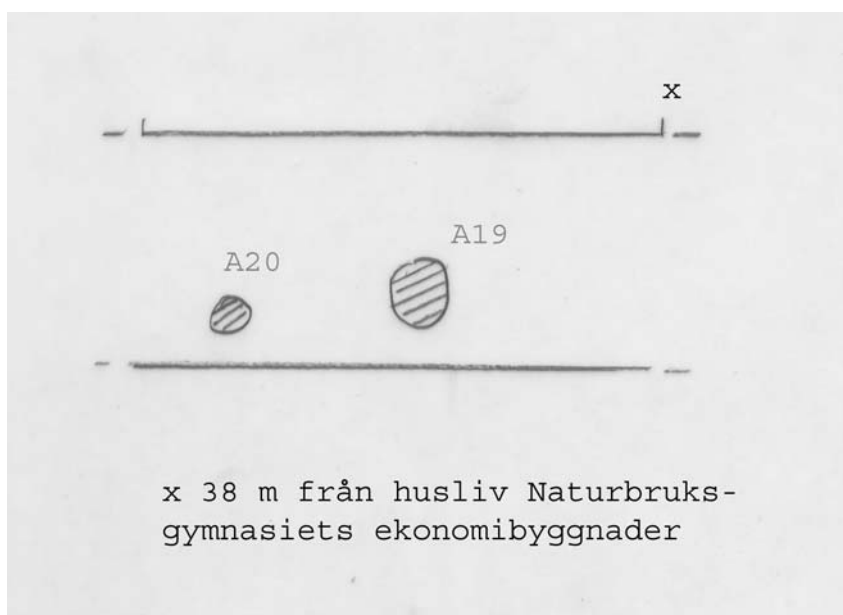

Fig 14: anläggningsplan delområde 7. Skala 1.100.